Crisis ecològica global i desigualtats socials. La perspectiva de la economia ecològica

Jordi Roca Jusmet, UB

REVO Prosperitat sostenible, febrer 2017

El sistema econòmic com a sistema independent de la natura: el flux circular de la renda

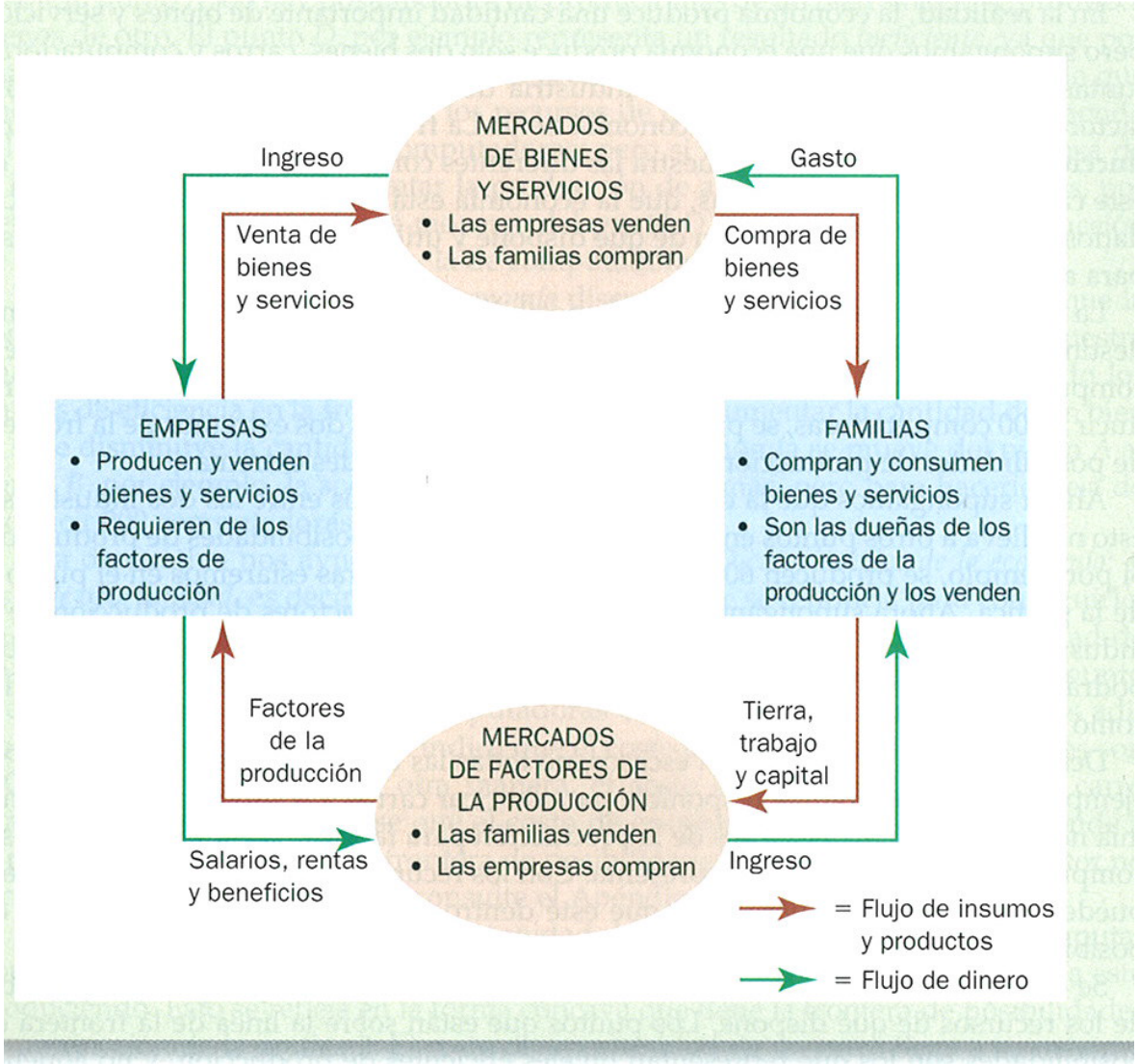

El sistema econòmic com a subsistema de la natura: oberta a l'entrada d'energia i matèria

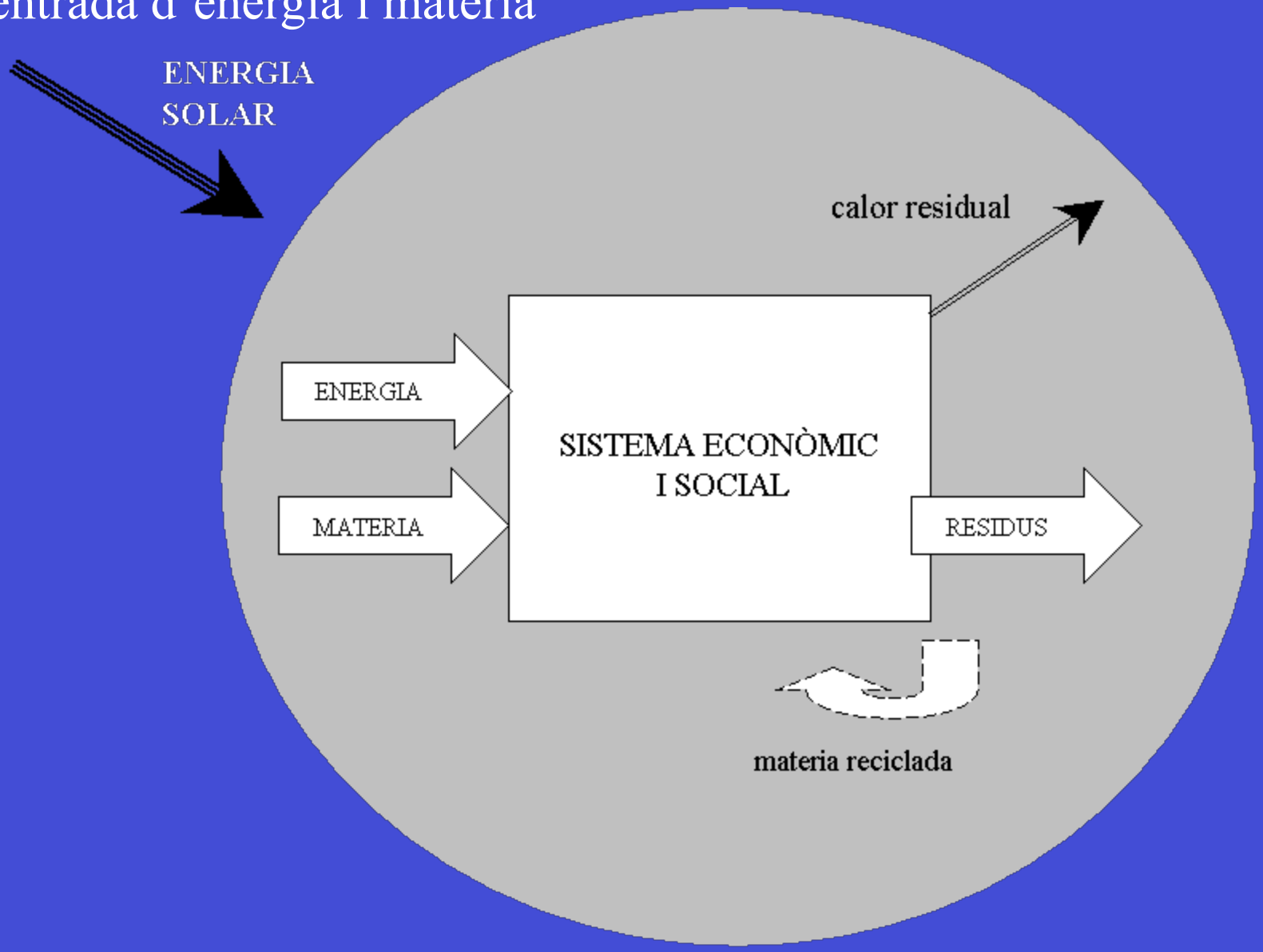

Canvis en l’ús de recursos

- De les fonts energètiques renovables a les fonts no renovables
- De l’ús bàsicament “circular” dels materials a l’ús lineal

La qüestió de l’escala:

- D’un món relativament “buit” d'activitat humana a un món “ple” d’activitat humana

  (Herman Daly).

  De l’economia del *cowboy* a l’economia de l'astronauta (nau espacial Terra) (Boulding, 1966: http://revistaeconomiacritica.org/n14)

➢ Dels impactes locals als impactes globals

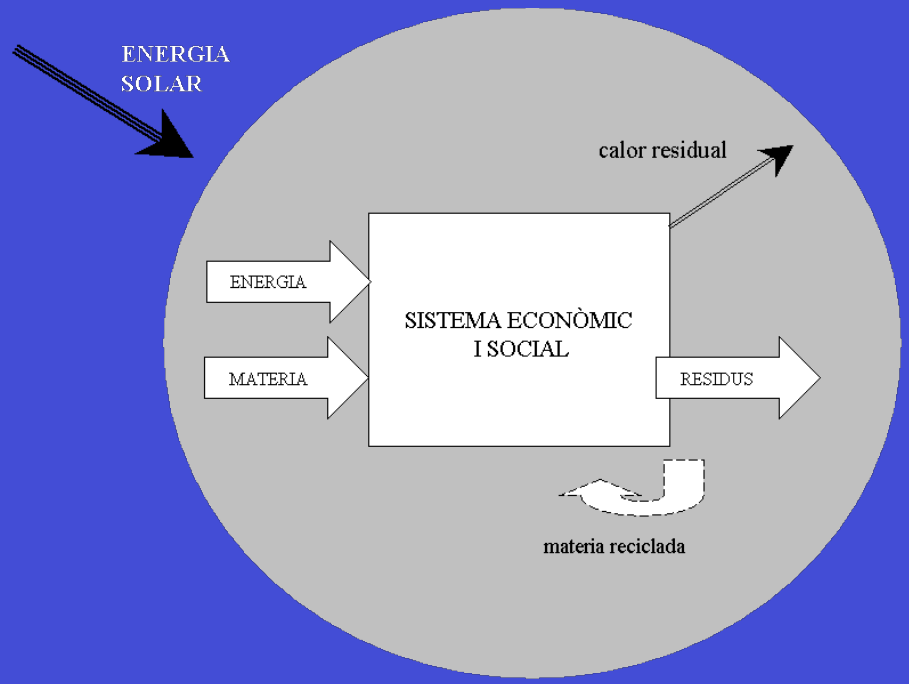
ENERGIA
SOLAR
calor residual
ENERGIA
MATERIA
SISTEMA ECONÒMIC
I SOCIAL
RESIDUS
materia reciclada

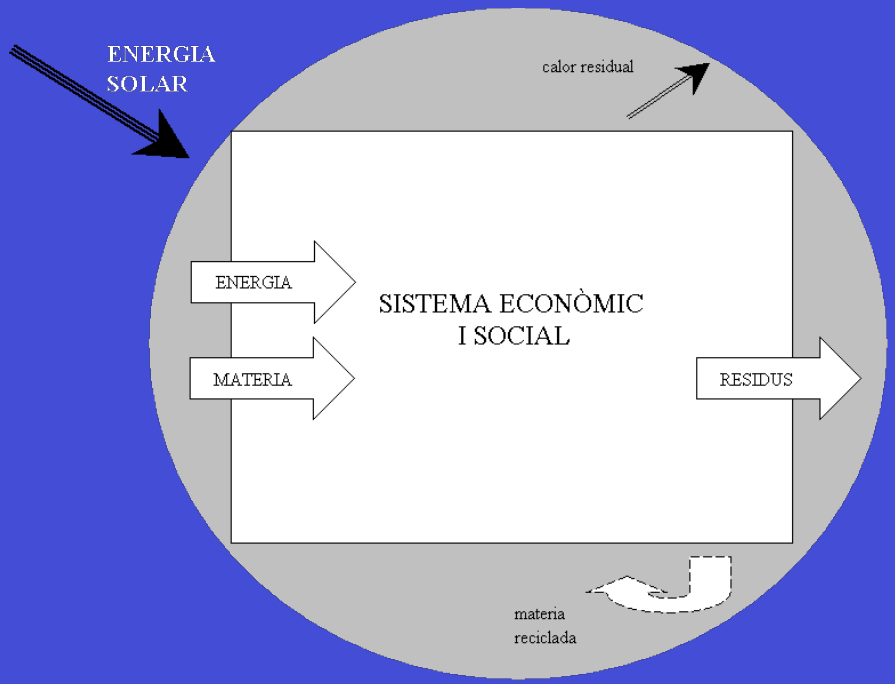
ENERGIA
SOLAR
calor residual
ENERGIA
MATERIA
SISTEMA ECONÒMIC
I SOCIAL
RESIDUS
materia
reciclada

Ús global de materials, 1970-2009

(Milers de tones)

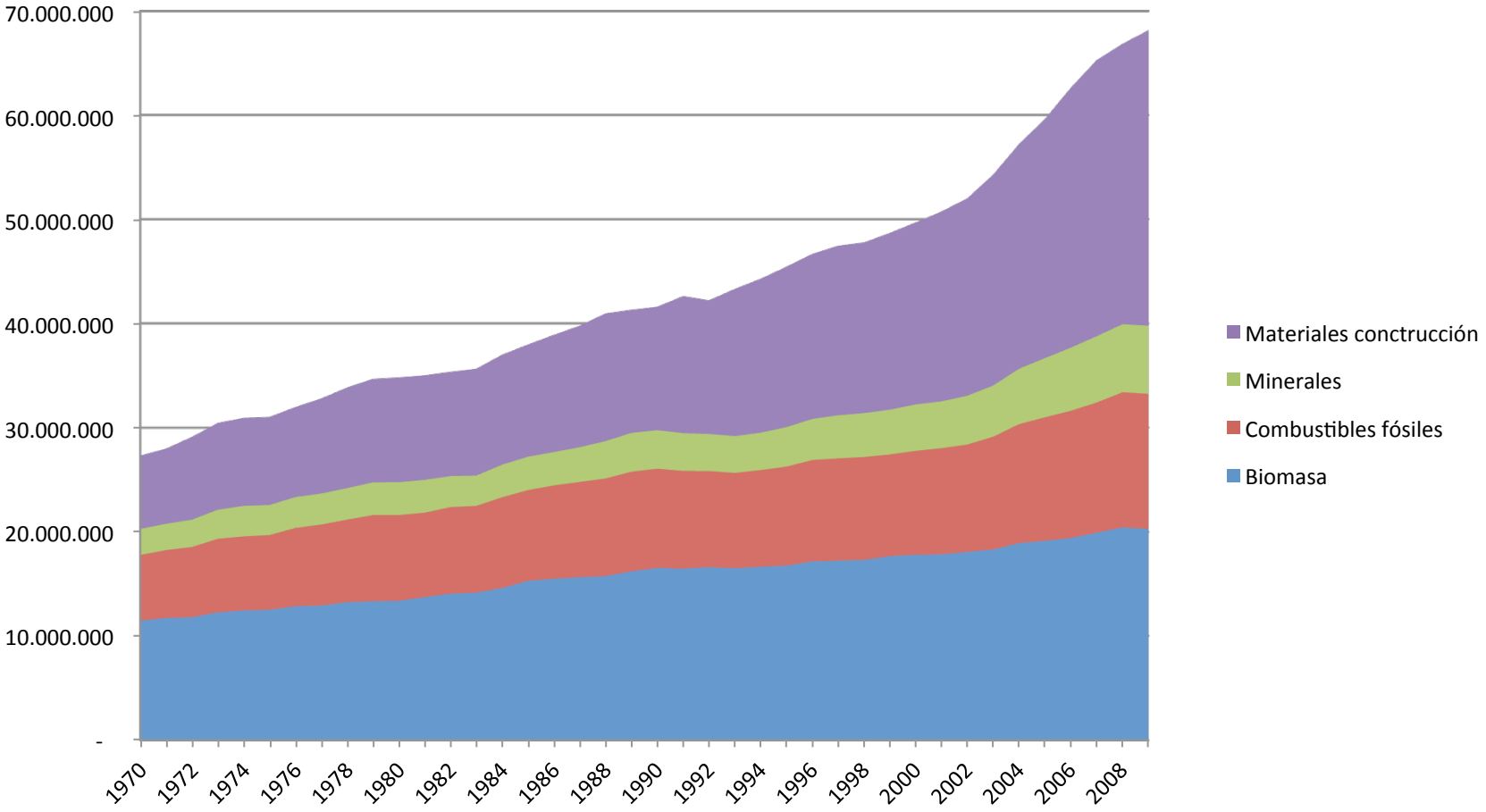

Fridolin Krausmann et al.
http://www.researchgate.net/publication/261561589_Global_Material_Use_1900-2009_%28update_2011%29

Emissions globals gasos efecte hivernacle 1970-2010

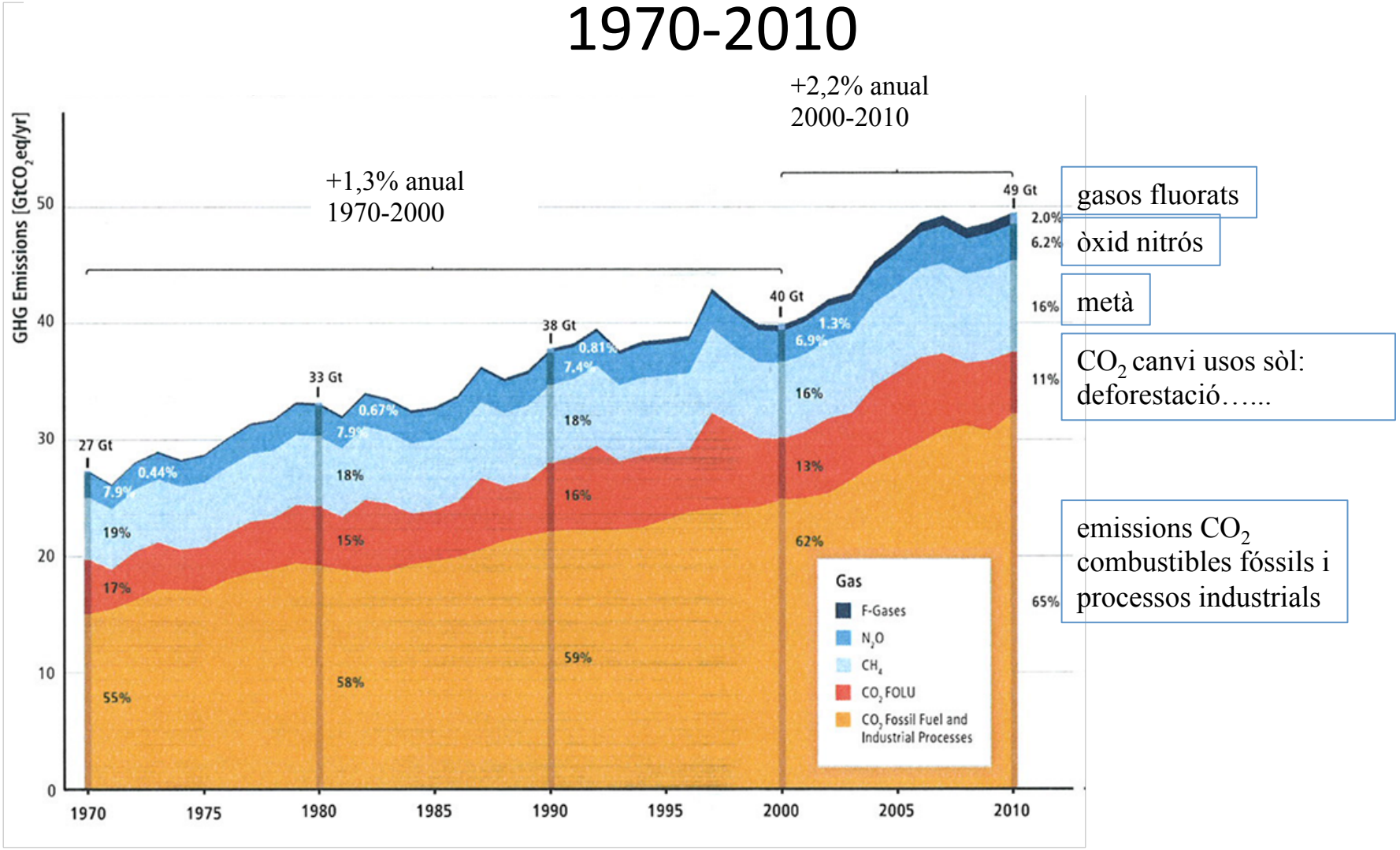

Font: IPCC Working Group III, *Climate Change 2014: Mitigation of Climate Change.* Dades més recents: 2010 i 2011 (3.5% annual); 2012 i 2013 (1.8% annual). 2014 i 2105: emissions CO_2 sembles estancar-se.

La “crisi” ecològica global

- Històricament el creixement econòmic (població i renda per càpita) ha anat acompanyat d’un augment de l’“escala física” de les societats humanes
- Esperances en “desvinculació” entre pressions ambientals i creixement econòmic no han donat els resultats esperats: algunes millores parcials però sovint contrarestades per major activitat econòmica, agreujament altres pressions i/o desplaçament a altres territoris

Els problemes ecològics i les desigualtats

- Impactes ambientals es desplacen sovint a territoris amb poblacions més pobres (extracció de recursos amb forts impactes; exportació de residus)
- Països rics contribueixen de forma molt desproporcionada a problemes globals com canvi climàtic que afecten –i afectaran- sobretot a països pobres
- ➢ Deute ecològic del món ric respecte als països més pobres/ injustícia ambiental

Tres temes claus

- La població: a nivell mundial creixement però lenta tendència a estabilització

Evolució i projeccions població mundial (milers), 1950-2100

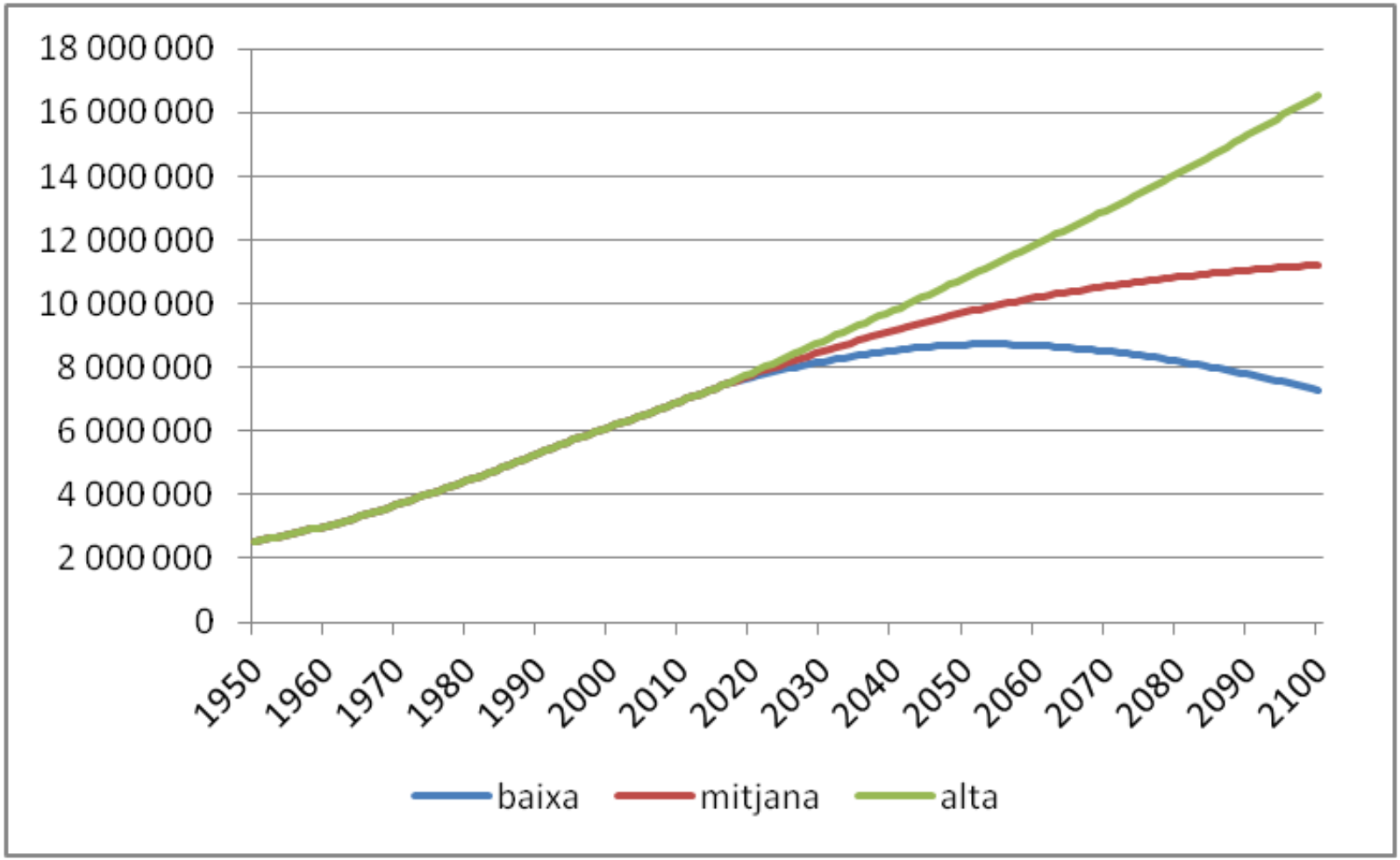

Fuente: Population Division of the Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat, World Population Prospects: *The 2015 Revision*, Nueva York, Naciones Unidas.

Evolució i projeccions població mundial (%var.anual), 1950-2100

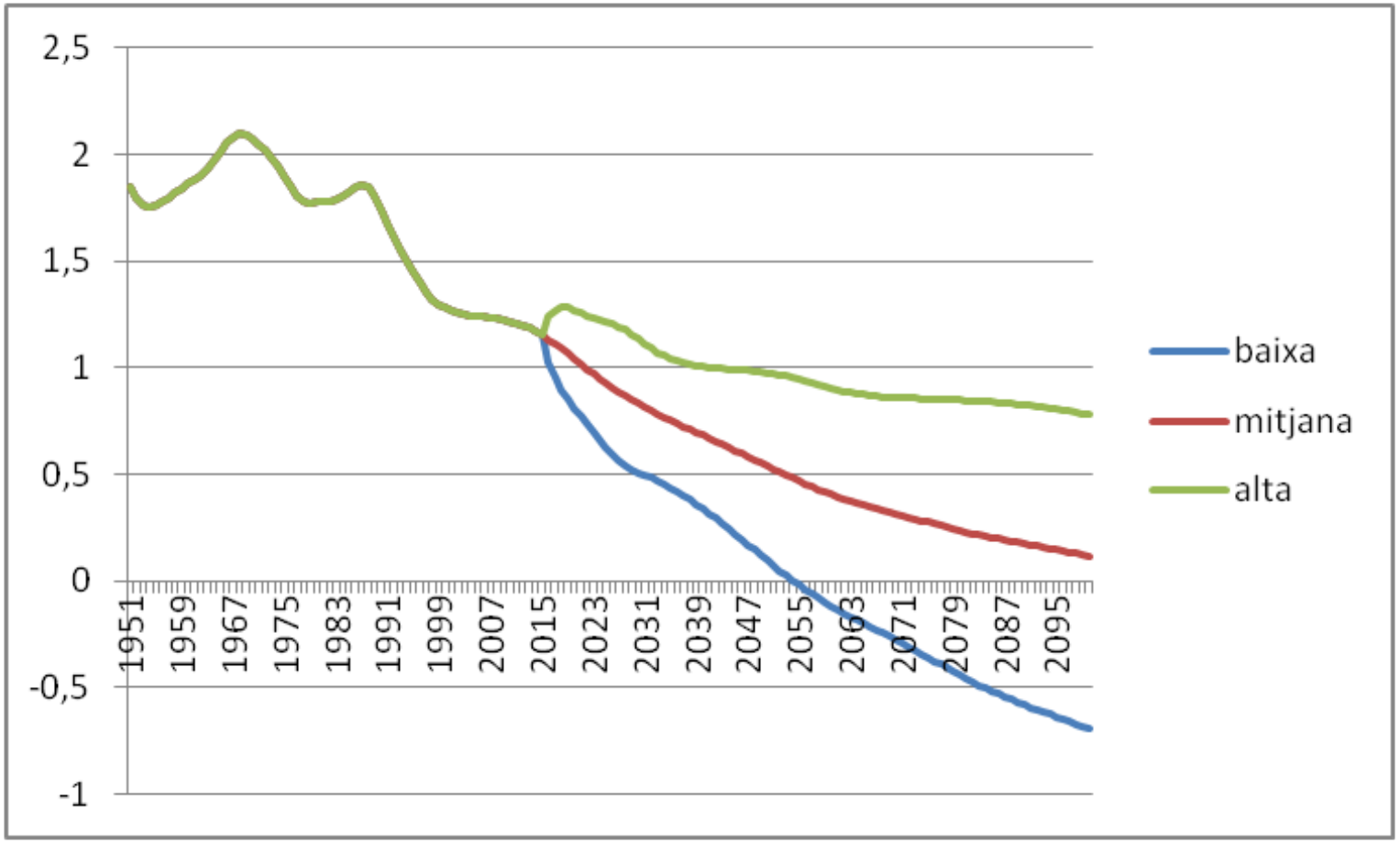

Fuente: Population Division of the Department of Economic and Social Affairs of the United Nations Secretariat, World Population Prospects: *The 2015 Revision*, Nueva York, Naciones Unidas.

Tres temes claus

- La població: a nivell mundial creixement però lenta tendència a estabilització

- Les “tecnologies”: Transició energètica. Tancar cicles materials. Eficiència usos de recursos

Tres temes claus

- La població: a nivell mundial creixement però lenta tendència a estabilització

- Les “tecnologies”: Transició energètica. Tancar cicles materials. Eficiència usos de recursos

- Els estils de vida: la qüestió de la suficiència als països rics

La qüestió de la suficiència

- Alan During (Worldwatch Institute)

How much is enough. The Consumer Society and the Future of the Earth (1992). Trad.: *¿Cuánto es bastante? La sociedad de consumo y el futuro de la tierra*

- Robert Skidelsky y Edward Skidelsky,

How much is enough. Money and the Good Life (2012). Trad.: *¿Cuánto es suficiente?*

Creixement renda i benestar

- Dubtes sobre relació positiva entre renda mitjana per càpita i qualitat de vida un cop superat un determinat nivell de renda
- La "paradoxa de Easterlin". Importància consum relatiu o posicional: Fred Hirsch, *Social Limits to Growth* 1976 ¿Competència de suma cero?
- El consum adaptatiu

Esperança de vida (anys) i renda anual per càpita ($ en PPA)

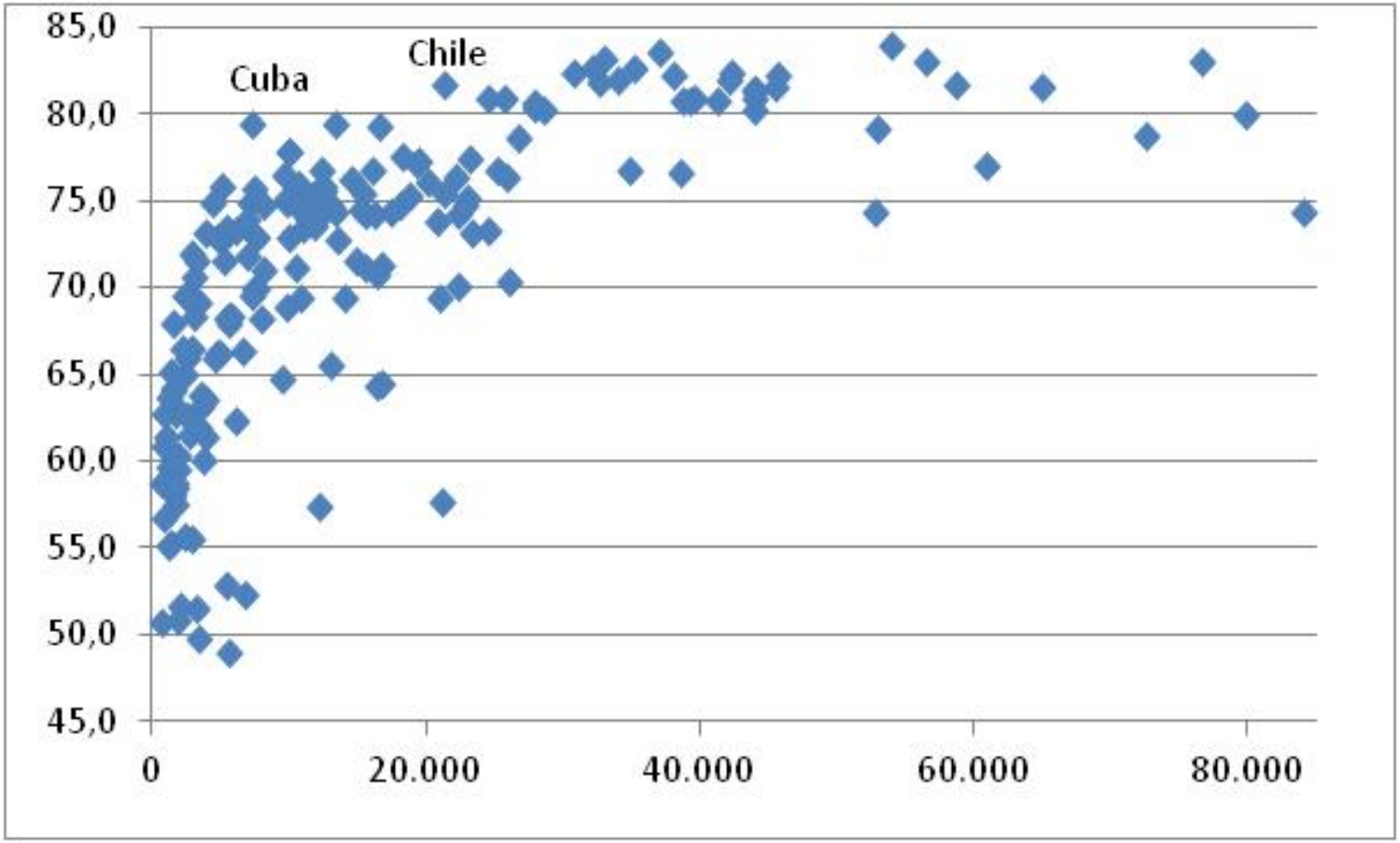

Distribució de la renda i indicadors socials

- R. Wilkinson i K. Picket, *The spirit Level. Why More Equal Societies Almost Always Do Better* (2009). Trad: *Desigualdad. Un análisis de la (in)felicidad colectiva.*

  Estudi indicadors socials i de salut per societats riques (diferents països i diferents estats de EEUU)
- Gran correlació entre nivell desigualtat en els ingressos i problemes socials i de salut

Desigualtats socials

- Factor clau per impulsar la dinàmica consumista i les pressions ambientals associades... i la insatisfacció amb el nivell de consum i els problemes socials!

La persistència de la ideologia del creixement econòmic

- Malgrat profundes crítiques als indicadors macroeconòmics (i malgrat dubtes d'importants economistes que veien creixement econòmic com a fase històrica només *temporal*: Stuart Mill i fins i tot Keynes) es segueix considerant el creixement econòmic sostingut a llarg termini com l'estat possible, desitjable i normal

La persistència de la ideologia del creixement econòmic

- Respostes a estancament o recessió econòmica: retornar a trajectòria de creixement del PIB (Polítiques d'austeritat es presenten com d'"austeritat expansiva"; polítiques keynesianes s'orienten a recuperació de la demanda per tornar a trajectòria de creixement).

La persistència de la ideologia del creixement econòmic

- “Desenvolupament sostenible” tendeix a utilitzar-se com a sinònim de “creixement sostenible”
- “Economia verda” es defineix sovint com a economia que creix i al mateix temps redueix impactes ambientals (PNUMA, Rio+20)

Per un canvi de perspectiva

- Desplaçament qüestió sobre com retornar al creixement econòmic a com transitar cap a una economia més justa i sostenible?
- Una societat pròspera no implica “creixement econòmic” tal com el mesurem (Tim Jackson) i aquest pot ser “antieconòmic” (Herman Daly)

Per un canvi de perspectiva

- S'hauria d'**abolir** totalment el creixement del PIB com a indicador d'èxit econòmic.
- Necessitem altres indicadors (més que un nou indicador global!): benestar i sostenibilitat massa complexos per reduir-los a un numero

TIM JACKSON
Prosperidad sin crecimiento
Economía para un planeta finito
Prólogos de Herman Daly, Bill Mackibben, Mary Robinson y Pavan Sukhdev
"Está surgiendo un movimiento por una nueva economía, y este libro magníficamente escrito debería ser el primer paso para todos aquellos que deseen disponer de un manifiesto"
The Guardian
"Uno de los mejores libros del año"
The Financial Times
Encuentro
Icaria editorial
Intermón Oxfam editorial

Jordi Roca Jusmet, RBA ediciones, Colección los Retos de la economía

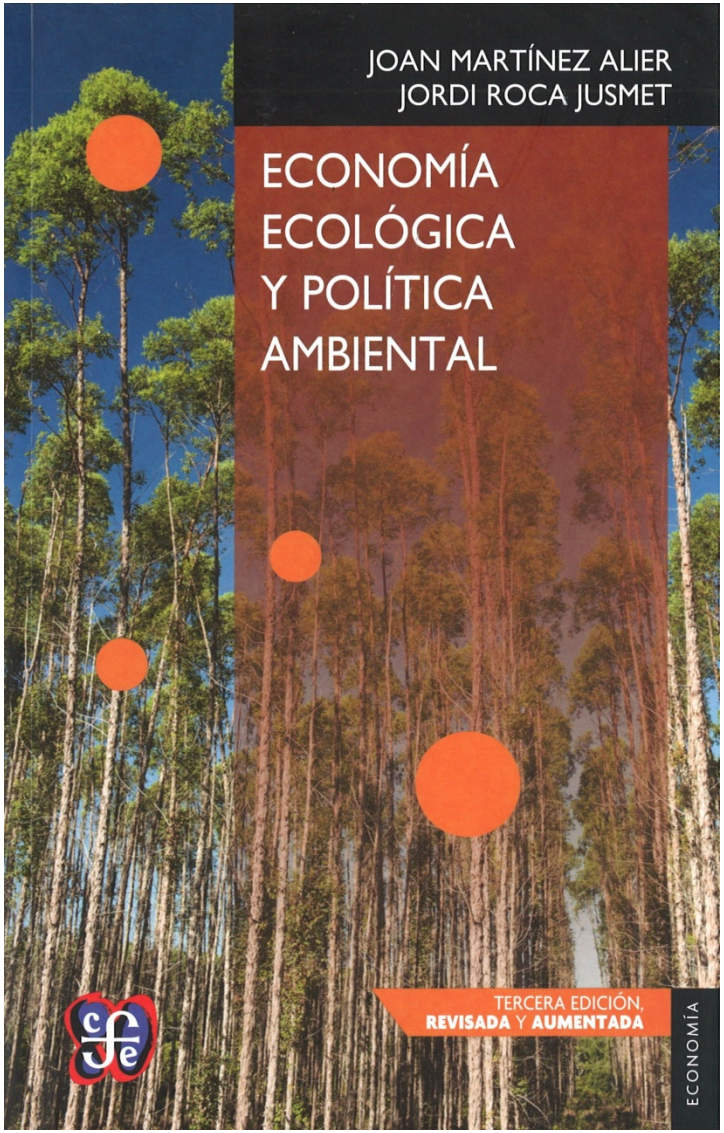
JOAN MARTÍNEZ ALIER
JORDI ROCA JUSMET
ECONOMÍA ECOLÓGICA Y POLÍTICA AMBIENTAL
TERCERA EDICIÓN, REVISADA Y AUMENTADA
ECONOMÍA

Moltes gràcies
per la vostra atenció!

Com mesurem el creixement econòmic?

- Principal indicador macroeconòmic és el Producte Interior Brut
- Produir equival bàsicament a generar valor afegit
- Indicadors com el Producte Interior o la Renda Nacional guien la política econòmica. Tenen un ús no només descriptiu sinó valoratiu

Crítiques als indicadors macroeconòmics

- El reduccionisme monetari. Concepció estreta de béns i serveis econòmics:

*Treball no remunerat –sobretot de les dones!- no es considera "activitat econòmica"

*Mercantilització o finançament públic d'activitats abans realitzades en l'àmbit domèstic o comunitari fan créixer l'economia

Crítiques als indicadors macroeconòmics

- Agregació de “produccions” atenent únicament al seu cost econòmic i no a la seva utilitat social
- La importància de la distribució de la renda: ¡mateixa renda per càpita pot amagar realitats socials molt diferents!

Crítiques “ecològiques” als indicadors macroeconòmics

1) Insensibilitat a l’exhauriment de recursos naturals (del Producte Interior Brut i també del Net!!)
2) Insensibilitat als costos ambientals (i en general als costos socials “externalitzats”)
3) Les despeses defensives o compensatòries fan augmentar el PI i la RN